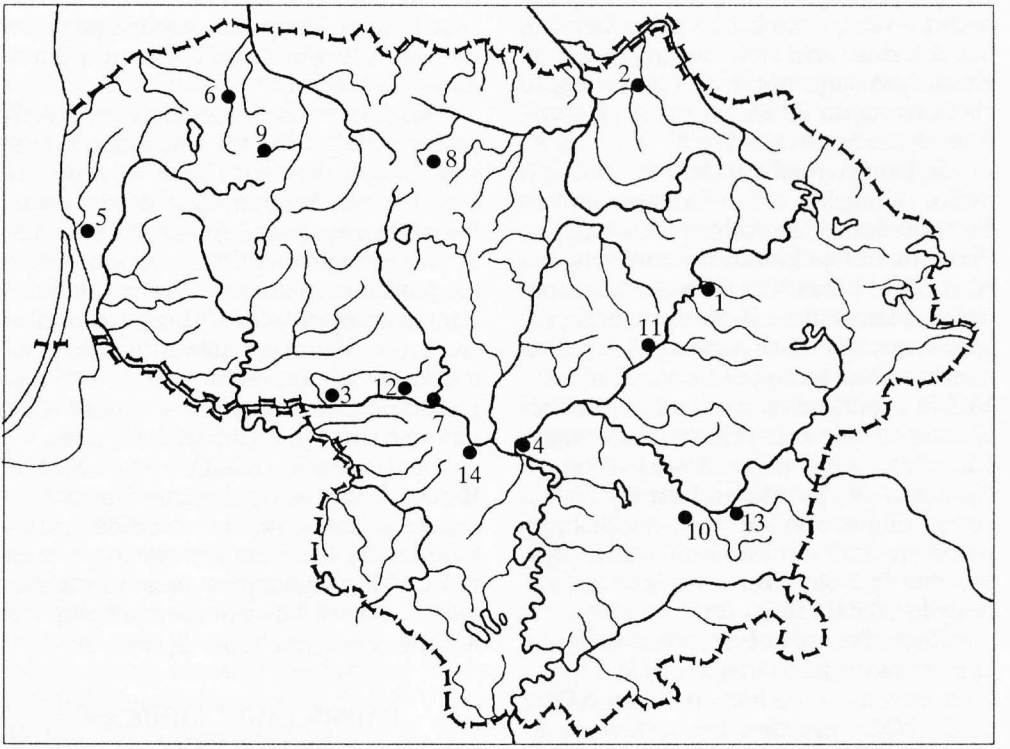
IX. SENAMIESČIAI

35 pav. Senamiesčiai:
Fig. 35. Old towns:

1 – Anykščiai, 2 – Biržai, 3 – Jurbarkas, 4 – Kaunas, 5 – Klaipėda, 6 – Seda, 7 – Seredžius, 8 – Šiauliai, 9 – Telšiai, 10 – Trakai, 11 – Ukmergė, 12 – Veliuona, 13 – Vilnius, 14 – Zapyškis.

TYRINĖJIMAI BIRŽUOSE, S. DAGILIO G. NR. 8

Giedrius ALELIŪNAS

2000 m. atlikti žvalgomieji tyrimai S. Dagilio g. Nr. 8 sklype, naujai statomo pastato vietoje. Tyrimų užsakovas – privatus A. Jankausko laidojimo biuras.

Minima vieta kaip miesto teritorija jau rodoma XVII a. vidurio A. Makovskio plane. XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis bei to laiko užstatymas rasti kitoje gatvės pusėje. Pats S. Dagilio g. Nr. 8 pastatas taip pat paminklinis, statytas 1901 m. Dabartinis sklypas yra ties S. Dagilio ir Vilniaus gatvių sankryža. XIX–XX a. pirmoje pusėje Vilniaus gatvės R krašte buvę pastatai, kurie XX a. antroje pusėje nugriauti, o jų vietoje įrengti šiltnamiai. Dabar laidojimo biuro savininkas griauna šiltnamius ir yra numatęs statyti tris pastatus. Pirmojo projektuojamo pastato vietoje, sklypo PR kampe, buvo atliekami archeologiniai tyrimai. Tirtas 30 m^2 plotas (15x2 m). Jis suskirstytas kvadratais: P–Š kryptimi žymima skaičiais 1–15, o V–R kryptimi – raidėmis A–B. Iki tyrimų pradžios jau buvo nukastas juodžemis iš šiltnamių bei išardytos visos konstrukcijos.

Po žemės paviršiumi, iki 0,5 m gylio, buvo griuvenų sluoksnis, kurį daugiausia sudarė plytos, pusplyčiai su rudomis žemėmis. Matosi, kad paviršiuje palyginta. Rasta XX a. pirmos pusės keramikos fragmentų, taip pat du stikliniai buteliukai su vokiškais užrašais. Tai greičiausiai pastatų, nugriautų įrengiant šiltnamius, griuvenos. Kv. 15, 0,2 m gylyje, aptiktos akmeninių pamatų liekanos. Likusi tik viena akmenų eilė, surišta moliu. Akmenys vidutinio dydžio: 40x25x30; 35x15x20 cm ir panašaus dydžio. Po akmenimis buvo 5 cm storio molio su degėsiais sluoksnelis. Kv. 6–7, 0,4 m gylyje, rasta ūkinio pastato siena, stovėjusi skersai ploto. Likusi taip pat viena akmenų eilė. Akmenys panašaus dydžio. Kv. 3–5 A išryškėjo apskritas dėtų akmenų grindinys. Kadangi virš jo buvo nedidelis intensyvus angliukų ir degėsių sluoksnelis, galima spėti, kad čia buvęs ūkinio pastato židinys.

Po griuvenomis prasidėjo pilkos žemės sluoksnis. Randama gana daug XIX–XX a. pradžios puodų šukių. Kv. 13 A rastas alavo ir švino lydinio amuletas – žetonas su žydiškais rašmenimis. Jo averso centre raidės HEI, – HA – šem (tas vardas), pakraštyje tarp dviejų ratelių užrašas: „Kad tas vaikas (berniukas) išaugtų Toros studijoms, vestuvėms ir geriems darbams“. Reverse yra užrašas: „Tebūnie Tavo valia, mūsų ir mūsų protėvių Viešpatie, kad ši Izraelio tautos mergaitė būtų apsaugota nuo blogos akies, kad netaptų nuo jų einančio pavojaus auka. Amen“. Tokį žetoną dovanodavo tik gimusiam vaikui. Žetono rašmenis iššifravo Vilniaus universiteto Judaikos studijų centro mokslinė bendradarbė Lara Lempert. Analogiškas žetonas buvo rastas Vilniuje, jis dabar saugomas LNM Numizmatikos skyriaus rinkiniuose. Kv. 12 B rasta molinės pypkutės galvutė.

Žemesniame pilkos žemės sluoksnyje (nuo 0,8 m gylio) radinių mažiau. Kultūrinis sluoksnis datuojamas XVIII a. Išsiskiria šie buitinės keramikos tipai: puodai ryškiai profiliuotu kakleliu, puošti lygiagrečių linijų ornamentu; puodai mažai profiliuotu kakleliu su stora lūpa; puodų sienelės, dengtos ruda, žalsva glazūra;

lėkščių dalys, dengtos žalia ir rusva glazūra, puoštos lygiagrečiomis linijomis.

1,4 m gylyje didesnėje ploto dalyje pasiekiamas įžemis – rudos spalvos molis. Kv. 4–5 A–B išryškėjo duobės kontūrai. Duobė 1,8x2 m dydžio, tęsėsi iki 1,8 m gylio. Duobės kultūrinio sluoksnio struktūra – tamsiai pilka žemė. Rasta analogiška XVIII a. keramika kaip ir plote. Taip pat aptikta XVII–XVIII a. koklių, dengtų žalia glazūra, puoštų stilizuotu augaliniu ornamentu, fragmentų. Rastas herbinio plokštinio koklio kampas. Išlikusioje – viršutinėje dalyje yra raidė *S*, dešiniajame pakraštyje skaičiai 1669 bei likusios grandinės fragmentas.

INVESTIGATIONS AT
S. DAGILIO STREET 8, BIRŽAI

On the site of a new building being constructed, the area of 30 m^2 was investigated. The habitation zone dated to the 18th century with characteristic finds of that period (fragments of glazed pots and tiles) was obtained. Finds dated to other periods, such as a fragment of a stamped tile, a small metal disk with Jewish letters dated to the 19th–20th centuries, a fragment of a clay pipe, were found as well.

TYRINĖJIMAI KLAIPĖDOJE, JONO, KEPĖJŲ, TILTŲ G. NR. 3, 16, 5

Ramunė BRAČIULIENĖ

1999 m. gruodžio mėn. ir 2000 m. sausio–vasario mėn. buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai pastato viduje, gilinant patalpą rūsio įrengimui. Ištirtas 80 m^2 plotas iki 2,4–3,5 m gylio. Plotą ribojo po 1854 m. gaisro pastatyto namo pamatai.

Archeologiniai tyrinėjimai parodė, kad sklypas buvo tankiai užstatytas. Aptikti du (1-as ir 2-as) mūrinio užstatymo horizontai, datuojami XVII a. pabaiga – XIX a. pradžia. Po jais slūgsojo dar du (3-ias ir 4-as) senesnio medinio užstatymo lygiai, t. y. XVII a. pradžios fachverkinio pastato pamatų fragmentas ir medinės tvoros liekanos, datuojamos XVI a. I puse. Ankstyviausias užstatymo horizontas – medinė tvoros konstrukcija – buvo sudaryta iš vertikaliai įkastų rąstų, kurių skersmuo 0,45 ir 0,3 m, ir 0,15–0,2 m pločio horizotaliai klotų lentų bei kartelių. Preparuojant medienos konstrukcijas juodos molingos žemės sluoksnyje, 2,4–2,7 m gylyje aptikta nemažai XVI a. buitinės keramikos: puodynių fragmentų – briaunų su bangele, šonų, dugnų šukės (kai kurių vidinė pusė glazūruota), taip pat apdegusių gyvulių kaulų, kelios geležinės kaltinės vinys. Iš aptiktų šukių viena puodynė atstatyta ir restauruota, rasta ir puodo ant kojelių 11 fragmentų. Jis dalinai atstatytas. Apdegusi, vietomis suanglėjusi mediena ir perdegusios, nuo karščio deformuotos keramikos šukės rodytų čia buvus greičiausiai 1540 m. gaisrą.

2,4 m gylyje aptikta fachverkinio pastato pusrūsio konstrukcija (3-ias užstatymo horizontas), kurios pagrindas – dvi statmenai sujungtos sijos su lizdų eilėmis bei statramsčių fragmentais, prie kurių buvo klotos neprikaltos (jas spaudė iš lauko pusės supiltas molis) lentos. Išlikusi viena